

Skole og fritidspark

Fokus på uterommet

6-10 års pedagogikk 1995/96,
Høgskolen Stord/Haugesund

FoU-oppgave av:
Linda Velle Sjøen

Sammendrag.

Oppgaven handler om hvordan vi har gått fram for å legge tilrette for et spennende og allsidig utemiljø på to skoler i Karmøy. Vi har kalt det for et pilotprosjekt da det er et foregangsprosjekt. Områdene skal fungere som demonstrasjons-områder hvor andre kan hente tips og idéer. Jeg har beskrevet prosessen fram mot at idéen blir virkelighet.

Vi startet med kurs og informasjon om barns behov for bevegelseslek og hvilken læring de får gjennom denne leken. Vi måtte få aksept for prosjektet hos rektor, lærerkollegiet, skole- og kultursjefen og foreldrene. Tverrfaglig samarbeid var nødvendig for å realisere prosjektet. Å søke om midler for å dekke den økonomiske delen var også noe som måtte til. For å finne ut noe om hva som er et spennende og allsidig lekemiljø har jeg vært på jakt etter hva andre har undersøkt, funnet ut og erfart. Jeg har gjennomført en enkel spørreundersøkelse over hva ungene liker å gjøre og observert hvilken lek som foregår ute. Kunnskap om barns behov og om hvordan vi kan skape et miljø som inspirerer til aktivitet og til sosial interaksjon mellom barna, blir lagt til grunn for planleggingen.

Asbjørn Flemmen har en sentral rolle i planleggingarbeidet og han har vært en viktig inspirator i motivasjonsfasen. Flemmen har drevet med utviklingsarbeid ved Volda lærerhøgskole gjennom mange år. Gjennom prosjektet *Leikemiljø, barnet og leiken* har han utviklet en teori for å forstå fenomenet lek. Gjennom flere års utprøving av teorien foreligger det nå dokumentasjon på at teorien er holdbar. På grunnlag av den betydning den frie, ekte leken har for barns totale utvikling tar han opp spørsmålet *Hva skal vi forstå med et stimulerende miljø?* Vi har vært så heldige å få en avtale om at Flemmen skal følge prosjektet gjennom hele prosessen. Grovutkastet til hva områdene skal inneholde blir presentert i oppgaven.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
2. Ståsted	5
3. Problemformulering og begrunnelse for valg	5
4. Teori	6
4.1. Lek i den nye småskolen	6
4.2. Bevegelsesleken	6
4.3. Behovet for spenning	8
4.4. Tilrettelegging av miljø	10
4.5. Naturen som lekeplass	11
4.6. Sikkerhetstiltak	12
5. Metode	12
6. Praksis	14
6.1. Avklaringsfasen	16
6.1.1. Undersøkelsen	16
6.1.2. Pilotprosjekt	17
6.2. Motivasjonsfasen	18
6.2.1. Kurset	18
6.2.2. Møte med lærerne	19
6.2.3. Møte med foreldrene	19
6.3. Planleggingsfasen	20
6.3.1. Økonomi	21
6.4. Planene så langt	22
6.4.1. Parkeringsforholdene	22
6.4.2. Tilleggsområder	22
6.4.3. Hva skal områdene inneholde?	23
7. Drøfting	24
7.1. Motivasjon og avklaringer	24
7.2. Undersøkelsen	25
7.3. Samsvar mellom planer og behov	27
7.4. Aldersblanding	28
7.5. Tilrettelegging av miljø	28
8. Konklusjon	29
9. Litteratur	30
10. Vedlegg	31

1. Innledning

Vi er inne i en periode med omfattende skolereformer. En avgjørende forutsetning for at vi skal lykkes med reformene er at skoleanlegget får en utforming og en funksjon som er i pakt med kravene til nye undervisningsformer. Skoleanlegget må innby til mange ulike lekeaktiviteter. Uteanlegget bør være utformet slik at deler av skolearbeidet kan foregå ute. I *Skoleanlegg- forbedring og fornyelse* blir det også lagt vekt på at i tillegg til å være utendørs undervisnings- og pauseareal for skolen er skolegården et av de viktigste møtesteder for barn også etter skoletid. En attraktiv utforming kan øke dens betydning for hele nærmiljøet. Den nye læreplanen understreker at skolen og nærmiljøet vil være avhengig av hverandre. Et viktig spørsmål blir nå: Hva slags skole eller oppvekstsenter vil vi ha? Overgangen til 10-årig skole med skolefritidsordning fører til lengre brukstid av anleggene hver dag. Det er de yngste barna (6-9 åringene) som vil være der mest. I St.meld. nr. 40 (1992-1993) vises det til at boligbygging, veier og parkeringsplasser har beslaglagt naturområder og barns lekeområder. Nettopp derfor er det viktig med gode vilkår for lek og aktivitet på skolens uteområde. Fysisk aktivitet må vies større oppmerksomhet enn det hittil har vært gjort. Bevegelsen er sentral i den menneskelige utvikling. Fysisk aktivitet er et grunnleggende fysiologisk behov for mennesket. Den er viktig både som en opplevelse i seg selv og som grunnlag for læring.

Asbjørn Flemmen sier det slik: *Skolemiljøet vil i framtiden, mer enn idag, framstå som livslommer i lokalmiljøene. Uterommet, tilrettelagt som spontanarenaer for ekte lek og idrett, vil i denne sammenhengen stå sentralt. Den stimulering utfordringene på spontanarenaene gir, er grunnlagsnæring for barns vekst og utvikling. Heri ligger skolens "skjulte pensum".* Han viser til at det er lagt klare politiske føringer for at uterommet skal på dagsorden. Føringen er nedfelt i Læreplan for fag i 10-årig grunnskole og i St.meld. nr. 41 (1991-1992). Om idretten.

I Karmøy kommune har vi nå startet et pilotprosjekt hvor vi vil bygge opp to uteområder med varierte tilbud som kan fungere som demonstrasjonsområder for de som ønsker å gjøre noe med sitt utemiljø. Asbjørn Flemmen er en sentral person i det arbeidet vi er igang med. To skoler har valgt utemiljø som satsningsområde. Det er to skoler med helt forskjellig utgangspunkt. Skudeneshavn skole har et stort naturområde rundt skolen med et mangfold av muligheter. Eide skole har et lite og "kjedelig" uteområde. Vi satser på å ruste opp disse to skolene parallelt for å vise hva man kan få

til på to så ulike områder. Skudeneshavn skole har 237 elever idag. De har 6-åringene og elever i 1.-6. klasse. Eide skole har ikke tatt imot 6-åringene enda. De har 238 elever fordelt på 1.-6. klasse og vil bli nærmere 290 elever når 6-åringene begynner. En målsetting med prosjektet er at uterommet skal ha tilbud til alle elevene. Det skal finnes et mangfold av muligheter på alle nivåer.

2. Ståsted

Jeg arbeider som pedagogisk veileder i Karmøy kommune. Jeg begynte i denne jobben i august-95 og arbeidsområdet er veiledning på småskoletrinnet med vekt på 6-åringenes inntreden i skolen. Jeg er utdannet førskolelærer og har praksis både fra barnehage og skole. I forbindelse med sommerkurset på Stord sommeren -95 og med ny jobb i tankene fikk jeg styrket min interesse for tilrettelegging av det fysiske miljøet. Jeg har arbeidet med multihandikappede barn i mange år. I den forbindelse har jeg fått øynene opp for verdien av å legge skikkelig tilrette for egenaktivitet. Barna skal støte på noe i miljøet som de mestrer og noe som de kan strekke seg etter.

3. Problemformulering og begrunnelse for valg

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å se på det fysiske læringsmiljøet både inne og ute. Det viste seg imidlertid at uteprojektet ble så omfattende at jeg valgte å begrense oppgaven til bare å omhandle uterommet. I FoU-oppgaven vil jeg legge vekt på prosessen fram mot at det konkrete arbeidet med uteanleggene kan begynne. Jeg vil fokusere på betydningen av en motiveringsfase, på samarbeid mellom ulike etater og hvordan foreldrene trekkes inn i arbeidet. Jeg vil se nærmere på grunnlaget for at vi skal få et stimulerende og allsidig lekemiljø, og litt på hva et slikt miljø bør inneholde. Jeg har kommet fram til følgende problemformulering:

Hvordan legge tilrette for et spennende og allsidig utemiljø?

Hva er så et spennende og allsidig utemiljø? Her vil jeg ta utgangspunkt i teori og undersøkelser som andre har gjort før meg. Behovet for aktivitet og bevegelseslek vil stå sentralt for hvilke aktiviteter vi skal legge tilrette for. Jeg kunne hatt med ulike

teorier om flere typer lek, men velger å fokusere på bevegelsesleken. Med særlig tanke på 6-åringene er det bevegelsesleken de bruker mest tid på. Naturen som ressurs for uteleken er en viktig side som jeg kunne viet mer oppmerksomhet. Jeg velger imidlertid å begrense den delen i oppgaven. Det er viktig å utnytte den naturen som finnes, men det er også viktig at vi kan få til noe der forholdene ikke er de beste. Jeg velger å ikke komme inn på bruk av utemiljøet i undervisningssammenheng da det blir for omfattende for denne oppgaven. Prosjektet startet på Skudeneshavn skole og det er denne skolen jeg har fulgt gjennom hele prosessen.

4. Teori

4.1. Lek i den nye småskolen

I den nye læreplanen (L-97) blir leken framhevet som den viktigste læringsform for de yngste. Det blir påpekt at leken er sårbar for forstyrrelser og avbrytelser, noe som krever at forholdene ute og inne legges tilrette og at det ryddes plass til lek.

Det er ikke lenger noe tvil om at barn lærer og utvikler seg gjennom lek. Spørsmålet er om vi klarer å legge forholdene tilrette for at leken skal få blomstre og at barna skal få de utfordringer de trenger. Går vi inn på de ulike fagplanene finner vi lek og aktivitet som viktige hovedmomenter for mange fag. Eksempler på det har vi i planen for Kunst og Håndverk der det blir framhevet at på småskoletrinnet står undring og opplevelser via lekpreget læring sentralt. Barna skal bli vant med å ta mange sanser i bruk. For naturfag er nøkkelord for småskoletrinnet: lek, undring, opplevelse, observasjon, sortering og begrepsforståelse.

I Odelstingsinstilling nr. 36 (1993-1994) fra KUF blir det framhevet at gjennom lek utvikler barn: kroppsbeherskelse, motoriske ferdigheter, automotoriske ferdigheter, språk, begrep og kunnskaper, fantasi, kommunikativ kompetanse, argumentasjonsevne, samarbeidsevne, holdninger og etiske verdier.

4.2. Bevegelsesleken

Det foregår mange ulike typer lek og som oftest henger lek og fysisk aktivitet nært sammen. Læreplanen legger vekt på at barna **skal** ha mulighet til fysisk aktivitet hver

dag. I mål og hovedmomenter for kroppsøvningsfaget står det bl.a. for småskoletrinnet: *Barn lærer ved hjelp av alle sanser og ved aktiv bruk av kroppen. De må derfor få rikelig tid til fysisk aktivitet hele skoledagen, ikke bare i kroppsøvingstimer og friminutt.* Tora Hongset Grindberg og Greta Langlo Jagtøyen går i boka *Barn i bevegelse* inn på hvorfor det er viktig at barn får være fysisk aktive. De vektlegger kroppen som et viktig redskap i leken. Usikkerhet og mangel på kroppsbevissthet vil være med på å begrense barns lekeverden og lekemuligheter. De har nevnt noen viktige områder hvor grunnlaget blir lagt gjennom bevegelseserfaring.

- å utvikle en positiv oppfatning av egen kropp
- å kunne delta i alle former for lek
- å bli istand til å sitte rolig over lengre tid
- å bli istand til å tenke abstrakt

De går detaljer inn på hvordan fysisk fostring virker inn på barnets totale utvikling. Det blir for omfattende å gå inn på i denne oppgaven.

Jeg vil gå nærmere inn på den virksomheten som Asbjørn Flemmen kaller *ekte leik*. Han snakker om *ekte leik* som selve hjertet i barnas egen kultur. Han sier det slik: *Den genuine eller ekte leiken er en miljøavhengig sosial virksomhet der interaksjonen skjer gjennom utstrakt bruk av allsidig grovmotorisk adferd. Den er spontan i det den springer ut fra barna sjøl, ut fra deres forutsetninger på det utviklingstrinn de står på.* Ifølge Flemmen er det denne type lek som dominerer hvis miljøforutsetningene er tilstede.

Et viktig element er at barna har en **medfødt lærelyst**. Denne lærelysten er sterkest i barneårene, spesielt i perioden da barna er i sterk utvikling. Flemmen framhever to trekk som er framtrepende:

1. Barna drives til å leke sammen. Leken er sosial og barna lærer ved å være sammen med andre barn.
2. Kroppen brukes mye og variert.

Det sosiale og det motoriske henger ifølge Flemmen sammen som renning og innslag i en vev. Han har illustrert den medfødte lærelysten i en modell som viser *sjøllæringsprosessen i ekte leik*, den vil jeg komme tilbake til under pkt. 4.3 *Behovet for spenning*. Han viser også til Jean Ayres for å få fram at vi har en lyst eller drift til å lære. Hun sier: *Mennesket er skapt slik at det liker det som fremmer utvikling av hjernen. Derfor faller*

det naturlig for barn å søke etter sanseinntrykk som bidrar til å organisere den. De liker å bevege seg fordi bevegelsesfølelsene stimulerer hjernen. Jean Ayres knytter her den medfødte lærelysten til det å bevege seg. Alle bevegelser vi gjør, forutsetter et samspill mellom sansene våre og musklene. Ved å være i bevegelse får vi da en sanse-motorisk utvikling. Idag vet vi at det er viktig med tidlig og rikelig sansemotorisk stimulering (Flemmen viser til Ungerer, Seybold og Ayres). Flemmen har i boka *Skileik* beskrevet hvordan hjernen fungerer som sansebearbeidingsapparat og hvordan aktivitets-driften og den store energiutfoldelsen til barn, står i klar forbindelse med hjerne-utviklingen.

I den nye læreplanen ser vi også at sansemotorikk er satt opp som et av fire hovedmål for kroppsøvingsfaget. Følgende mål er satt opp under sansemotorikk: *Elevene skal automatisere sine grunnleggende bevegelser og få stimulert hele sanseapparatet gjennom daglige aktiviteter både inne og ute. De skal oppøve motorisk koordinasjon slik at de fysiske ferdighetene blir en ressurs i lek, læring og samvær med barn.* For at vi skal få denne stimulering i en naturlig sammenheng og flere ganger daglig er vi helt avhengig av et miljø som innbyr til fysisk aktivitet.

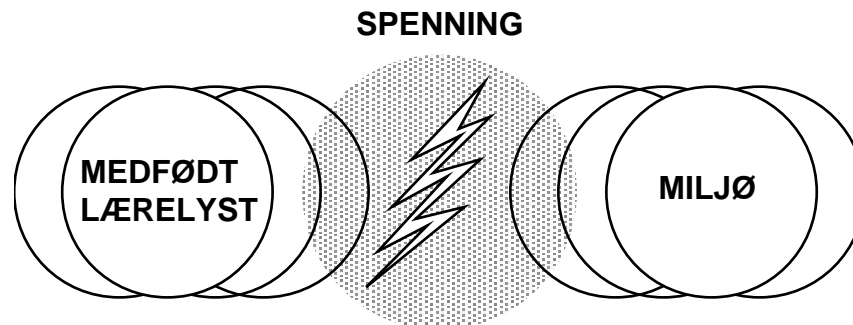
4.3. Behovet for spenning

Abraham Maslow er opptatt av å forstå menneskelige behov og hvordan disse behovene virker inn på vår adferd. Behovet for trygghet og stabilitet og behovet for vekst og selvrealisering, er ifølge Maslow to grunnleggende behov som gjensidig utelukker hverandre. Vi søker vekst, men ofte på bekostning av stabiliteten. Vi ønsker stabilitet, men får den bare på bekostning av redusert vekst.

Når et menneske har funnet trygghet i seg selv og til forholdene rundt seg, vil det få behov for utvikling og vekst. En vil da aktivt søke etter det nye og ukjente. Det gjelder om å finne det optimale angstnivå. Det vil si nok angst til å motivere til vekst, men ikke så mye at en velger å holde seg bare til det gamle kjente. Under pkt. 4.4 *Tilrettelegging av miljø* vil jeg derfor legge vekt på hvor viktig det er med utfordringer på alle nivå. Det skal finnes mulighet for mange aktiviteter som barna mestrer (trygghet) og noen aktiviteter å strekke seg etter (spenning). Asbjørn Flemmen skiller mellom funksjonell spenning, den som gir engasjement og oppmerksomhet og mot og den som oppleves

som angst eller som en redsel som paralyserer. Flemmen sier at når spenningen blir for høy opplever vi den som angst. Asbjørn Flemmen viser til følgende figur for å vise forutsetningen for sjøllærings-prosessen i ekte lek.

Han sier det slik: *Læring er å flytte grenser. Spenning er det forunderlige fenomen som holder oss i grenseland for mestring, og det er bare ved å være i grenseland for mestring at vi kan flytte grenser for personlig mestring.* Han beskriver dette grenselandet som selve vekstsonen i oss, en grense som skiller det kjente fra det ukjente (jfr. Maslow).

Spenning er ifølge Flemmen drivkraften i all lek. Miljøet må inneholde spenningsmomenter for at aktivitet og samspill skal komme igang. Spenning kan det være i mange situasjoner. **Nysgjerrigheten** vekkes når barna står overfor utfordringer de ikke er helt sikre på utfallet av. Nysgjerrighet kan lett føre til konflikter som også er knyttet til spenning. **Konflikter** er ifølge Flemmen selvsagte fenomener i *ekte lek*. Konfliktsituasjoner er av grunnleggende betydning for sosialiseringprosessen. Barna må bli enige om hvilke regler som skal gjelde.

Spenning er det også i situasjoner med et visst risikomoment. **Risiko** innebærer muligheten for at det kan gå galt. Flemmen hevder at det burde være en menneskerett at barna selv skal kunne finne ut hvor grensen for sin sansemotoriske evne går. Han mener at den livsbevarende kraften i barna er så sterk at de vil ikke utsette seg for reell fare. Erfaringer viser at det er klar margin mellom det barna reelt sett mestrer og den risikofylte formen for spenning de utsetter seg for. Wendy Titman sier også at barn har behov for steder der de kan møte utfordringer og ta sjanser. Vi voksne har en tendens til å overbeskytte barna, mens barna intuitivt søker utfordringer. Risiko er ikke det samme som fare.

4.4. Tilrettelegging av miljø

I strategiplan for oppfølging av St.meld. nr. 40 (1992-1993) legges det vekt på at det ved økt bruk av skoleanleggene, spesielt for yngre barn, må legges bedre tilrette for virksomheter som kan drives ute. Det framholdes som uheldig å kompensere for et forringet lekemiljø med overbeskyttelse og passifisering av barna, eller med en ensidig voksenledet fritid.

Som tidligere nevnt er vekst avhengig av stimulerende miljø. Flemmen legger vekt på vår rolle som tilretteleggere. *Styrer vi miljøet, ut fra lovmessigheter i barnas natur, er de sjøl eksperter på å utvikle de rette handlingene.* Ifølge Flemmen er det noen grunnleggende kvaliteter som må være tilstede i et godt tilrettelagt miljø. Miljøet må tilfredsstillende følgende grunnegenskaper:

- **det aktivitetsdrivende**
- **det kontaktskapende**, barn må kunne finne på mange ting sammen
- **det søkende**, barna må kunne få prøve seg på det ukjente både i det sosiale og det fysiske miljøet
- **det utforskende**, barna må stadig kunne oppsøke det samme og de samme og på den måten lære mer om seg sjøl, om andre og om miljøet
- **det eksperimenterende**, barna må få muligheter til å endre forhold ved miljøet, de må gis rom for sin oppfinnsomhet og sine kreative krefter
- **det grensesprengende**, barna må gis rike muligheter til å oppleve gleden ved å flytte grenser for personlig mestring

Miljøet skal inneholde et spekter av problemer for at barna skal samhandle for å "løse" problemene. I artikkelen *Tilrettelegging av utemiljøet på skolen sett i forhold til den nye grunnskolereformen (Kroppsøving nr. 2-96)* sier Flemmen at skolegårder som idag ser ut som luftegårder kan forvandles til bevegelseseldoradoer. Vi må legge tilrette miljøer hvor det er behov våre grunnleggende bevegelser på forskjellige mestringsnivåer. Flemmen er opptatt av at framtidens skole må velge forebygging i stedet for terapi. Sansemotorisk trening inne i en gymnastikksal kan ikke erstatte fri, *ekte leik* og spontan idrett i et miljø som engasjerer **hele** det sansemotoriske system.

Flemmen tar utgangspunkt i de motoriske grunnformer og legger vekt på at vi må skape et miljø hvor det er bruk for følgende adferd:

Transportbevegelser på bakken	krype, gå, løpe, hoppe, balansere, rulle
Transportbevegelser i trær	henge, pendle/sleng, klatre, balansere
Bevegelser knyttet til bruk av redskap	støte, kaste, slå, sparke, gripe, løfte, bære, skyve/dra, fange/ta imot, grave, skufle
Bevegelser knyttet til rytmer og ritualer	dans, tromming og sang
Bevegelser knyttet til kommunikasjon	fakter, gester

Tilretteleggingen må ifølge Flemmen skje både i bredde og dybde. Med bredde menes at vi må skape utfordringer for mangfoldet i vår motoriske natur. Med dybde menes en tilrettelegging som gjør at alle kan mestre store deler av miljøet samtidig som det gir utfordringer som barna må strekke seg etter. Det skal alltid være mye i et lekemiljø barna ikke mestrer eller tør. Vi må tilrettelegge på en slik måte at miljøet stimulerer til interaksjon.

4.5. Naturen som lekeplass

Høgskolelærer Jorunn Nyhus Braute stiller spørsmål: *Hvorfor har ikke flere barnehager og skoler natur som lekeplass/skoleplass* (Kroppsoving nr. 7/8-1993). Det viser seg at mange har/har hatt mulighetene, men naturen blir ofte byttet ut med de tradisjonelle lekeplassene. Braute har sammen med Christopher Bang deltatt i et prosjekt for å undersøke om barnehager og skoler i vårt land har mulighet for å bruke naturen som sted for lek/læring. De legger vekt på å motivere de voksne for å ta i bruk naturen i nærmiljøet. Det er viktig at de voksne blir kjent med nærmiljøet, at de får opplevelser som igjen skaper positive holdninger. De legger imidlertid vekt på at de voksne ikke skal styre aktiviteten. I boka *Under bladet ligger det en liten larve* (Barne- og familie dep.) legges det også vekt på at barn har behov for naturlige lekeområder. Det vises til at barn blir mer kreative i leken, det blir mindre konflikter barna imellom, barna blir mindre syke, de får et mer aktivt ordforråd og de bedrer sin motoriske sikkerhet. Grahn (1991) har gjennom flere studier dokumentert hvordan naturområder, for eksempel i parker påvirker barn og unge. Barna forbedret seg motorisk, dels gjennom bevegelser i ulendt terreng, dels gjennom klatring i trær og på stener. Grahn fant også at barna blir mer harmoniske når de får være i kontakt med naturen, de leker bedre, fantaserer bedre og får bedre formoppfattelse. Gunilla Lindholm (1992) viser i et forskningsarbeid om utforming av skolegårder at innslag av natur i skolegården har en avgjørende betydning

for barnas lek i friminuttene. Det ble mer fantasileker og lekeaktiviteten økte når det var natur i eller rundt skolegården.

4.6. Sikkerhetstiltak

Barne- og familiedepartementet har lenge jobbet med å få godkjent sikkerhetsforskrifter for lekeplassutstyr. Fra 17. juli 1996 ble slike forskrifter godkjent. Det vi må passe oss for er at nye sikkerhetskrav ikke må bli en bremsekloss for å videreføre den pedagogiske praksisen vi ønsker. En sikker barnehage må ikke bli kjedelig. Det er viktig at vi får til gode sikkerhetsrutiner hvor det etableres regelmessige sjekkrunder og meldesystemer til de etater som utøver vedlikehold.

I *Skoleanlegg - forbedring og fornyelse* sies det at hver skole må ha sin egen sikkerhetsinstruks med punkter som bør sjekkes etter oppsatt skjema. Det blir foreslått at barna kan være med på denne sjekken og ar de ved det forhåpentligvis kan bli mer sikkerhetsbevisste. Vi må unngå skjulte farer og sjekke fallhøyder/underlag, farlige åpninger og vinkler i lekeapparatene, klemfare og materialer som medfører risiko for helsefare.

Asbjørn Flemmen skiller mellom objektiv og subjektiv sikkerhet. Med objektiv sikkerhet menes at utstyr og konstruksjoner i lekemiljøene holder sikkerhetskravene. Tau, bolter og andre festeanordninger må holde. Med subjektiv sikkerhet menes barnas vurderinger av de situasjoner de kommer oppi i leken. Det kan være hvor høyt de velger å klatre i et tau, hvor stor fart de vil ha o.l.. Dersom vi ikke klarer å skille mellom objektiv og subjektiv sikkerhet kan vi risikere at vi sikrer barna bort fra lekemiljøene. Som Flemmen sier er det ingen sak å lage til det som i dag vanligvis oppfattes som trygge lekemiljø, men barna leker ikke der (Kroppsøving nr 7/8 - 1993).

5. Metode

En viktig del av metoden er litteratursøk. Hva har andre gjort før meg og hva har de funnet ut som jeg kan dra nytte av. Jeg har valgt å fokusere på tilretteleggingen av uteområdene. Det som ble viktig for meg var å finne ut hvordan jeg skulle gå fram for å realisere prosjektene og hvordan vi skulle få til et utemiljø som er spennende og allsidig. For å få til den første delen har jeg samlet litteratur om hvordan andre har gått

fram ved lignende prosjekter. Jeg har hatt samtaler med ulike instanser i kommunen for å få avklart ansvarsområder og hvor jeg kan hente hjelp. Vi har opprettet en prosjektgruppe hvor folk fra ulike etater deltar. Tverretatlig samarbeid er nødvendig for å realisere prosjektet. En metode jeg har brukt er å innhente informasjon via ressurspersoner både for å finne ut hvordan en ideell park bør være og hvordan vi praktisk gjennomfører et slikt prosjekt. Jeg har vært på befaring på andre skoler. Jeg har sett etter hvordan uteområdene har vært organisert rundt på skoler jeg har besøkt og på studietur i Danmark. Jeg har tatt bilder og notert der jeg har funnet noe av interesse.

Et viktig punkt i planleggingen er å finne ut hva barna ønsker at området skal inneholde. Men hvordan finner vi ut det? Vi har gjennomført en enkel spørreundersøkelse blant elevene på Skudeneshavn skole. Det har vi gjort i form av samtale med elevene. Jeg har sammen med en gruppe lærere på skolen på forhånd blitt enige om hvilke spørsmål vi ville stille. Vi valgte å fokusere på hva elevene hadde lyst å gjøre når de var ute og ikke hva de ville ha på området. Dette i håp om å få realistiske forslag som elevene identifiserte seg med. I heftet *Barn nr. 4 (1995)* fra Norsk Senter for barneforskning fant jeg en artikkel om barns medvirkning i utforming av nærmiljøet. Den omhandler prosjektene *Skolegård* og *Møteplasser*. I prosjektet *Skolegård* ble elevene intervjuet om hvordan de kunne tenke seg at skolegården skulle se ut eller hva den skulle inneholde. Det viste seg at mange av ønskene gikk på tradisjonelle lekeapparater og ferdigkjøpte idéer. Lite stimulerende utemiljøer viste seg å kunne føre til idéfattigdom hos elevene.

Konklusjonen her ble at det var nødvendig med en bevisstgjøringsprosess blant elevene for å få fram reelle valg. Selv om vi har valgt å stille spørsmålene på en annen måte ser jeg svakheter ved en slik spørreundersøkelse som vi har gjennomført. Det er vanskelig for elevene å si noe om hva de ønsker å gjøre når de ikke vet hvilke alternativ som finnes. For å få en mer pålitelig undersøkelse kunne vi lagt arbeid ned i informasjon om ulike alternativer og latt elevene fått delta i ulike aktiviteter på forhånd. Det ville blitt et helt prosjekt i seg selv så vi valgte å ikke bruke tid på det. Det er lærerne på skolen som har hatt i oppgave å stille spørsmål til elevene i sine klasser. Spørsmålene ble stilt kollektivt, det ble ikke foretatt individuelle intervjuer med elevene. Hver lærer noterte svarene og jeg samlet og systematiserte de opplysningene jeg fikk.

Observasjon for å se hva som foregår og hva i leken vi bør ta vare på ser jeg på som et vel så viktig redskap. Jeg har valgt å la lærerne som jobber på skolen observere hvilken lek som foregår ute. Jeg har så fått tilbakemeldinger fra hva de har funnet ut og notert det ned. Her kunne jeg valgt mer systematiske observasjoner for å finne ut hvor mange

som deltok i aktivitetene, hvor ofte de forskjellige aktivitetene foregikk og hvor de foregikk. Det viktigste for meg var imidlertid å få en pekepinn på hvilke former for aktivitet og lek som eksisterer for at vi ikke skal ødelegge for det positive som allerede er der. Hyppighet og hvor mange som deltok var av mindre betydning.

Personalet på de to skolene har utifra den første grovskissen til Flemmen utarbeidet egne forslag til hva området bør inneholde. Disse forslagene blir tatt med i vurderingen før de endelige planene foreligger. Foreldreutvalg, samarbeidsutvalg og elevråd har uttalt seg om planene. Jeg har samlet referater fra disse møtene.

6. Praksis

Prosjektet startet ved at jeg deltok som veileder i en gruppe lærere på Skudeneshavn skole som vil gjøre noe innenfor feltet 6-10 års pedagogikk. Vi har hatt jevnlig møter gjennom hele året. Etter noen avklaringsrunder på hva gruppa ønsket å jobbe med stod vi igjen med uterommet. Uteområdene rundt skolen ble for lite utnyttet. Hvordan kunne vi legge tilrette for et mer allsidig bruk av områdene? Vi ønsket også å se nærmere på hvordan uteområdene kunne utnyttes bedre i undervisningen. Det viste seg at prosjektet vi startet ble så omfattende at vi hadde nok med å ta fatt på tilretteleggingen. Bruk av området i undervisnings-sammenheng vil bli prioritert kommende skoleår. I Karmøy kommune er det utarbeidet en kompetanseutviklingsplan for skoleåret 1996-97. Nye arbeidsmåter står her i fokus og det blir lagt vekt på arbeidsmåter som prosjekt, tema, aktiv læring, lek o.l.. I utviklingsmodellen for Karmøyskolene er det lagt vekt på at alle lærere skal gjennomføre forsøk med tema eller prosjektarbeid i klassene. I den forbindelse har Skudeneshavn skole valgt utemiljøet som satsningsområde. Prosjektet vi er igang med har vært en inspirasjonskilde til videre satsing.

I denne oppgaven vil jeg konsentrere meg om arbeidet som er gjort så langt. Jeg har hatt en mengde formelle og uformelle kontakter med folk fra ulike etater og ressurspersoner for å komme der vi er idag. Støtte fra skole- og kultursjefen og fra pedagogisk konsulent i kommunen har vært av avgjørende betydning for at prosjektet er kommet igang. Skudenes-gruppa som jeg her har kalt plangruppa har også vært viktig for framdriften av prosjektet. For å gi en viss oversikt over hva som er gjort til nå har jeg laget et diagram (neste side). Her har jeg tatt med de møter, samtaler, brev o.l. som jeg mener har vært viktige for framdriften. Jeg har delt perioden fra vi startet og fram til nå inn i faser. Noen av de aktivitetene som har pågått over et lengre tidsrom har jeg også tatt med i diagrammet.

De fasene vi har vært gjennom til nå har jeg kalt:

1. Avklaringsfasen
2. Motivasjonsfasen
3. Planleggingsfasen

Til enkelte tider går disse fasene over i hverandre. De fasene som nå står igjen er:

4. Gjennomføringsfasen
5. Søke om midler

Disse fasene vil også gå over i hverandre.

6.1. Avklaringsfasen

6.1.1. Undersøkelsen

På spørsmålet om hva ungene har lyst til å gjøre ute fikk vi disse svarene:

- Hoppe tau
- Spille fotball
- Hoppe strikk
- Slå på ringen
- Politi og tjuv
- Balansere
- Klatre i tau
- Sykkel-løype
- Svingrutsjebane
- Slenge
- Leke gjemsel
- Holde tikken

Hoppe tau og klatre i tau var noen av de aktivitetene som mange svarte. Klatretau var noe de hadde hatt men som nå var i uorden. Hoppetau hadde de ikke på skolen, så det var noe de ønsket å få. Sykkel-løype var noe de ønsket seg og det samme var slenge lik den naboskolen hadde. De andre aktivitetene som ble nevnt var aktiviteter som de kunne gjøre på området idag.

På observasjonene som lærerne hadde gjort over hva elevene gjør i friminuttene fikk jeg følgende tilbakemeldinger:

- Det foregikk endel ballek. Fotball var populært. Skolen har en stor og en liten fotballbane. Den minste banen var som oftest overfylt av unger. Elever fra forskjellige klassetrinn deltok og det var særlig populært fra 1.-3. klasse. Fotballen hadde som regel noen tilskuere som hadde tilholdsted i trappa.
- En lek som dominerte i perioder var gjemme/lete lek. Denne leken foregikk der det var ulendt terreng og mange gjemmesteder.
- Det var forskjellige løpeaktiviteter som politi og tjuv, tikken, "ta til fange" (eks. guttene tar jentene) og "jeg velger krig mot" (denne leken gjaldt helst de fra 4.-6. klasse).
- Å hoppe strikk var en aktivitet som helst foregikk om våren.
- Det var malt opp trippeleker i skolegården som var mye i bruk.
- Stillesittende aktiviteter som tripp-trapp-tresko på oppmalte ruter var populært i perioder. Å sitte og prate er også en aktivitet som foregår ute. De største liker seg godt på benkene. "Å ta armtak" er populært for tiden.
- Lekeapparatene (husker, klatrestativ og rutsjebane) blir mye brukt av de minste ungene Flest 6-åringene og fra 1.-2. klasse.
- Sandlek er populært blant de minste. De store ungene søker også til sandområdet i perioder. Sandlek er særlig populært de gangene det er vannpytter rundt området.

Blant 6-åringene var gjemmeleken framtrødende. De leker mellom trær og i krokar hvor det er lett å gjemme seg vekk. I tillegg til lek med sand og vann tar de med seg bøtte og spade for å leke mellom trærne og grave etter mold. Klatring i trær er populært blant de minste. De leker også endel i hytter under greiner.

6.1.2. Pilotprosjekt

Når vi kom så langt at vi skulle planlegge konkrete tiltak viste det seg at det var mer komplisert enn vi hadde trodd. Vi ønsket å gjøre trærne lettere tilgjengelig for klatring. Vi ville fjerne noe greiner for å kunne klatre, henge og slenge i trær. Vi var også opptatt av sikkerhet. Vi ville ha underlag som sand og bark, og vi ville fjerne skarpe steiner. I vår kommune er det parkvesenet som er ansvarlig for sikkerheten vedrørende lekeapparater. Det er rektor på skolen som har ansvar for å ta kontakt med parkvesenet for å få sjekket at det vi steller istand er forsvarlig sikret. Vi avtalte et møte hvor rektor og en fra parkvesenet deltok. Vi ønsket informasjon om krav til sikring. Etter dette

møtet så det ganske håpløst ut å få til noe av det vi hadde planlagt for trærne. Hvis vi begynte å kutte på greiner og la det stå litt av greinene igjen til å klatre på, var vi igang med å lage lekeapparater. Hvis vi hang tauer opp i trær, gjorde vi det samme. Da var det strenge regler som gjaldt. Vi ble anbefalt å heller investere i ferdigkjøpte, typegodkjente lekeapparater. Men det var ikke det vi ville. Vi ville utnytte naturområdet. Vi ville legge tilrette for å lage hytter og huler under trær, og for å bruke tauer til å klatre og henge og slenge i. Vi ville ikke gi opp! Hva med å kontakte Asbjørn Flemmen for å høre hvordan han hadde gått fram for å få til henge/slenge/klatreområder? Han hadde lang erfaring med dette. Kanskje han hadde noen tips til oss for hvordan vi skulle gå fram og hvordan vi kunne imøtekomme krav til sikkerhet.

Flemmen la vekt på høy grad av sikkerhet når han lagde konstruksjoner for å henge/slenge/klatre. Hvis han hang opp tauer i trær så bardunerte han greinene inn mot stammen for at de ikke skulle knekke. Etter noen samtaler med Flemmen, med pedagogisk konsulent og med skole- og kultursjefen i Karmøy, endte vi opp med et kurs og et pilotprosjekt. Vi i plangruppa var kjempefornøyd, dette var spennende!

Etter nærmere samtale med pedagogisk konsulet kom vi fram til at det ville vært fint om vi kunne få to skoler med i pilotprosjektet. Skudeneshavn skole hadde alle muligheter. Hva med en skole hvor forholdene ikke var så ideelle? Valget falt på Eide skole, de fikk tilbud om å være med og sa ja. Eide hadde på forhånd prioritert å jobbe med uteområdet. Prosjektet ville kreve stor innsats fra skolene så det var viktig at vi grep fatt i skoler som selv ønsket å satse på uteområdet.

6.2. Motivasjonsfasen

Fram mot kurset (ID-14) ble det mye å gjøre. Jeg hadde ansvaret for å sende ut invitasjoner og å organisere det praktiske. Flemmen skulle stoppe igjen en dag etter kurset for å begynne planleggingen for de to skolene. Informasjonen om skolene, kart og bilder over områdene ble sendt for at han skulle være godt forberedt.

6.2.1. Kurset

I regi av pedagogisk senter arrangerte vi et heldagskurs med Asbjørn Flemmen, *Leikemiljø, barnet og leiken*. Vi tok utgangspunkt i en skoleledersamling. Skoleledere i Karmøy (rektor, inspektør) har samlinger ca. 1 gang pr. måned. Det var viktig å gripe fatt i lederne. Siden kurset er aktuelt både for skole, barnehage og fritid inviterte vi flere

grupper og etater til denne samlingen. Vi inviterte: skoleledere og andre ansatte på skolene, samarbeidsutvalg og foreldreutvalg, verneombud, hovedverneombud, skoleadministrasjonen, teknisk etat, kulturkontoret, PPT-kontoret, hovedutvalget for skole og kultur, barnehagestyrere og andre ansatte i barnehagene og velforeninger. Særlig viktig var det å få med representanter fra foreldreutvalg, skoleadministrasjonen, teknisk etat og kulturkontoret. De skulle være våre samarbeidspartnere i dette prosjektet. Jeg tok personlig kontakt med de jeg gjerne ville ha med på kurset. Et godt samarbeid med teknisk etat var viktig å få til. Derfor var det også viktig at de fikk en grunnleggende forståelse for betydningen av gode lekemiljøer. Det viste seg at det nyttet å stå på. Teknisk etat var godt representert og kurset rommet ca. 160 deltakere. Kurset var engasjerende og godt, og responsen var positiv. Mange skoleledere har tatt kontakt for å gi uttrykk for at de gjerne vil gjøre noe med sitt uteområde, og at de ønsker hjelp til det.

6.2.2. Møte med lærerne

Alle lærerne fra de to pilotskolene hadde ikke hatt mulighet til å møte på kurset. Det var viktig å få alle med. Etter at Asbjørn Flemmen hadde vært og sett på områdene på begge skolene laget han en grovskisse med forslag over hva områdene kunne inneholde. Deretter holdt han et 2 timers kurs/møte med lærerne på hver av de to skolene (ID 17 og 18). Her ble det brukt mest tid på motivasjon, dvs. begrunnelsen for at dette var viktig, men det ble også tatt opp konkrete forslag for områdene for at lærerne kunne jobbe videre med disse forslagene.

Flemmen ga uttrykk for at prosjektet vil kreve en skikkelig innsats fra skolen og fra foreldrene med dugnader o.l.. Et vedlikeholdsbudsjett for at sikkerheten kunne opprettholdes og penger til opprustning og videreutvikling ville også være nødvendig. Jeg henvendte meg til skolene påny med spørsmålet. *Er dette noe dere ønsker å delta i?* Begge skolene hadde tatt opp spørsmålet med samlet personale og svaret var **ja!**

6.2.3. Møte med foreldrene

Foreldrene var en viktig part i prosjektet. Vi ville nå flest mulig i foreldregruppene med informasjon. Vi valgte derfor å arrangere kurs på kveldstid med Asbjørn Flemmen som foreleser. Kursene ble holdt i forbindelse med videre planlegging av områdene i april (ID 26 og 28). Her var det også motivasjonsdelen som var viktig. Foreldrene skulle vite hvilke tanker som lå bak planleggingen. Hva barna deres har behov for og hvordan et stimulerende miljø med et mangfold av muligheter og utfordringer ville virke inn på

aktiviteten til barna. Det var viktig å få fram at denne aktiviteten igjen virket positivt inn læring og utvikling. Responser fra foreldrene var positiv!

6.3. Planleggingsfasen

Etter skolebesøkene hadde vi et avklaringsmøte hvor vi drøftet den videre framdriften med Asbjørn Flemmen. Jeg laget et notat som inneholdt punktene: Hvor langt er vi kommet? Hvorfor dette prosjektet? og Framdriftsplan (ID 20). Framdriftsplanen refererer jeg her:

1. Prosjektet må klareres av skole- og kultursjefen.
2. De to skolene må ta et endelig standpunkt til at dette er et prosjekt de vil drive fram.
3. Kulturkontoret sørger for å få nærmiljøanlegg opp på den kommunale planen slik at det er mulig å søke om spillemidler i 1997.
4. Skole og kultursjefen søker om å få midler til prosjektet med på økonomiplanen.
5. Det søkes om at kommunen kan forskuttere spillemidlene slik at det er mulig å starte med opparbeidelse av anlegget i løpet av 1996.
6. Det kan også søkes om midler til prosjektet fra fylkesmannen og fra utdanningsdirektøren. Det må i tilfelle utarbeides skikkelig dokumentasjon og begrunnelse for prosjektet.
7. Skolene tenker nærmere over de forslag som kom fra Flemmen og kommer med innspill på hva de ønsker på området sitt og hvor de ønsker det plassert.
8. Vi arrangerer et nytt møte med Asbjørn Flemmen i løpet av mars/april. Han finpusser planene og utarbeider tegninger. Han holder også informasjonsmøter til foreldrene på de to skolene.
9. I løpet av våren kan det arrangeres en dugnad hvor det er forholdsvis enkle operasjoner som skal utføres og hvor det ikke er snakk om de store kostnader.
10. Til høsten kan det arrangeres en større dugnad hvis det er gått i orden med forskuttering av midler. Da kan det settes opp større lekekonstruksjoner som Asbjørn Flemmen har utarbeidet tegninger til. En slik dugnad krever et grundig forarbeid og anskaffelse av det materiell og de redskaper vi trenger på forhånd.
11. Prosjektet fullføres våren 1997. Det utarbeides fyldig rapport som skal kunne brukes som "håndbok" når nye skole- og fritidsparker skal planlegges.

Lærerne på skolen satte igang og bearbeidet de forslagene Flemmen hadde presentert (pkt. 7 i framdriftsplanen). I Skudeneshavn ble forslaget først drøftet i samlet kollegium, så overtok plangruppa og kom med kommentarer og ønsker om hva området skulle

inneholde. Forslaget ble også presentert og diskutert i elevråd. På Eide skole delte personalet seg i tre grupper som jobbet med hver sin del av området. Forslagene ble så diskutert i samlet kollegium. Forslagene for de to skolene ble presentert for Flemmen før han fortsatte planleggingen.

I begynnelsen av mars inviterte jeg til drøftingsmøte i en tverretattlig gruppe (ID 25), se referat i vedlegg nr 1. Det var enda ikke avklart hvem som skulle være våre kontaktpersoner fra teknisk etat. Vi trengte en person som kunne hjelpe oss med planene og en praktiker som kunne trå til ved gjennomføringen. Det var viktig å finne noen som kunne være ressurspersoner ved lignende prosjekter senere. Til møtet i april (ID 31) var dette klart, se referat i vedlegg nr 2.

6.3.1. Økonomi

Et hovedspørsmål for at prosjektene lar seg realisere er hvordan skaffer vi penger? Vi har valgt å kalle anleggene for *Skole og fritidspark*. Med det signaliserer vi at de fungerer som nærmiljøanlegg. Det gis tilskudd til slike anlegg fra tippemidler. I høringsutkastet til *Sektorplan for områder og anlegg for idrett og friluftsliv i Rogaland* oppfordres kommunene til å satse på slike anlegg.

Dersom idretten meiner noko med idrett for alle, bør kommunane satse i langt sterkare grad på utbygging av nærmiljøanlegg i tilknytting til bumiljøa. Anlegga kan med fordel knyttast til skuleanlegg. Skulane ligg som vi veit ofte i slike bumiljø. Det er i desse anlegga mange av oss møter idretten for første gong. Det er denne type anlegg som gir dei minste høve til å utfalde seg gjennom leik, noko som er viktig for alle barn si seinare utvikling. Desse anlegga er ikkje ein del av denne planen. Anlegga bør derimot vera ein like naturleg del av den kommunale delplanen som det tildømes anlegg for fotball og friidrett er det. Nærmiljøanlegga kan få inntil 50% stønad av spelemidla. Maksimalt kr. 200.000,-.

Dugnadsinnsats kan gå inn som en del av finansieringen, vi er avhengig av slik innsats for å finansiere prosjektene. Idrettskonsulenten for kulturkontoret vil være behjelpelig med å fylle ut søknaden om tippemidler. For å kunne søke om disse midlene i januar 1997, måtte vi få det inn i kommunedelplanen i 1996. Det er bestemte kriterier for hva vi får midler til.

Jeg har søkt og fått midler av utdanningsdirektøren i Rogaland til å dekke deler av prosjektet (vedlegg nr. 3). Midlene skal gå til å dekke noe av utgiftene ved forarbeidet. F.eks. å arrangere kurs og å leie inn Asbjørn Flemmen som veileder og konsulent. Midlene skal også brukes til å videreføre erfaringene. Vi fikk kr. 15.000,- fra utdanningsdirektøren. Skudeneshavn skole arrangerte en aktivitetsdag med foreldre og elever for å få inn penger til å dekke noen av utgiftene til utstyr.

6.4. Planene så langt

To viktige forhold pekte seg ut etter første befaringsrunde i januar:

1. Det må gjøres noe med parkeringsforholdene og
2. skolene trenger tilleggsområder.

6.4.1. Parkeringsforholdene

Parkeringsforholdene ved Skudeneshavn skole var noe vi i plangruppa hadde grepet fatt i helt i starten. Slik det er i dag må vi kjøre gjennom lekeområdet for å komme til parkeringsplassen. Trafikken går gjennom området hvor 6-åringene oppholder seg. Barna blir stadig vekk forstyrret i leken p.g.a. biler som skal forbi. Konklusjonen var klar, parkeringsplassen måtte legges ved innkjørselen til skolen.

På Eide skole skulle parkeringsplassen utvides for å ha kapasitet til å ta imot 6-åringene. Det forelå et forslag om å skjære inn i "skogen" som ligger i nær tilknytning til skolen. Det mente Flemmen ville stjele for mye verdifullt lekeområde. Et alternativt forslag ble da å lage "parkeringslokk" over nedre del av skoleplassen. Flemmen støttet dette forslaget da det vil gi et areale under "parkeringslokket" som egner seg til softball og andre aktiviteter som krever skjerming for vind og vær.

6.4.2. Tilleggsområder

Eide skole er avhengig av tilleggsområder for å kunne gjennomføre prosjektet. Skoleplassen er altfor liten i forhold til antall elever. Behovet for mer plass vil bli enda større når 6-åringene starter i 1997. Prosjektet bygger på at det skal være et allsidig aktivitetstilbud til **alle** barna. En forutsetning for at det skal lykkes er nok plass til å boltre seg på. Eide skole søker om tilleggsområder, noe som nå ser ut til å gå i orden.

Skudeneshavn skole har mer arealer å rutte med. Likevel anbefaler Flemmen å søke om et tilleggsområde. En myr ligger mellom skolens område og en fantastisk naturpark som er eid av Karmøy kommune. Myra bør dreneres og lages om til et flombelyst ballområde. Den vil være et fint bindeledd mellom naturparken og skole og fritidsparken. Halve myra er eid av privatpersoner, vi setter igang prosessen med å søke om ervervelse. Teknisk etat må vurdere hvordan den kan dreneres og hvor mye det vil koste.

6.4.3. Hva skal områdene inneholde?

Detaljerte planer vil foreligge i løpet av august/september. Jeg vil gå inn på grovplanleggingen og hva vi vil ta hensyn til når vi planlegger områdene. Vi vil legge vekt på at:

- det er mulighet for flere å være i aktivitet samtidig.
- barna må kunne gruppere seg i små grupper.
området skal bestå av mange små elementer, eks. soft-tennis, tauhopping, bordtennisbord, tennisracket osv. (mange av hver).
- samme kvaliteter i lekemiljøet går igjen flere plasser.
- vi skal ha et miljø der det er bruk for adferd hvor man bruker de motoriske grunnformer.
- vi vil ta vare på og legge tilrette for å utvikle de positive elementer som allerede er i lekemiljøet.

Skudeneshavn:

Unikt for skolen er at det er mye livsrom rundt. Det foregår mye gjemme-lete lek på skolen. Gode gjemme-lete områder skal bevares. Vi skal ikke bruke trærne til å henge opp tau i. Her er skogen en viktig ressurs og vi må være forsiktige med trærne. Vi må tilpasse området for ulike aktiviteter. Noen greiner kan skjæres for å åpne mer opp og få mer luft enkelte steder. Vi kan også pusse på greinene slik at de innbyr til klatring. Vi skal ikke gripe unødvendig inn i naturen, aktivitetene skal foregå mest mulig i flukt med terrenget. Aktiviteter det skal være plass til:

- flere henge/sleng/klatreområder - disse lages med kraftige stolper og ved bruk av bildekk.
- gjemme-lete områder.
- et sted å rulle, stupe kråke.

- ballspill, en stor bane gjøres om til flere små - unngå to sterke lag, gir flere mulighet til å delta på sitt nivå.
- ulike ballaktiviteter som bordtennis, softball, badminton, stangtennis, softtennis og basketball. Mange basketball-korger med forskjellig diameter og høyde.
- det skal være plass til lune sittekroker med bord og benker.
- lysthus - musikkstudio med stor platting, her skal det gis rom for musiske aktiviteter, gjerne noe å slå på som lager fin klang.
- sandbasseng - hvis vi får det til skal det være på flere plan og med tilknytning til vann.

Eide skole:

Her må området utnyttes maksimalt. Gjerdet rundt skolen er inntrukket der det grenser mot hovedveien. Det skal flyttes ut for å få mer plass. Skoleplassen skal deles opp i små enheter. Skogen må tynnes slik at området blir bedre tilgjengelig. Det skal legges tilrette for de samme aktivitetene som er nevnt for Skudeneshavn skole.

7. Drøfting

7.1. Motivasjon og avklaringer

Vi har lagt vekt på et grundig arbeid før vi kan gå igang med selve gjennomføringen. Motivasjonsdelen har vært viktig for dette prosjektet. Vi har satset på våre ledere. Heldagskurset hvor skoleledere, skoleadministrasjonen og teknisk etat deltok, har vært en viktig brikke som har hatt betydning for framdriften av prosjektet. Etter kurset har vi møtt velvilje og forståelse for at vi satser på prosjektet. Skole og kultursjefen støtter prosjektet og vil være behjelpelig med å forskuttere økonomiske midler inntil vi får tippemidler. Vi har møtt stor interesse for prosjektet fra andre skoler. Tanken er at andre skal kunne hente ut idéer og at utemiljøet på de andre Karmøy-skolene også kan rustes opp. Hindringen er økonomi. Noen tiltak kan settes igang uten de store summene, men hvis vi ønsker så omfattende tiltak som dette, kreves det betydelige økonomiske midler. Ervervelse av tilleggsområder er også et behov på de fleste skolene. Skal uterommet ha varierte tilbud til alle og nok plass å boltre seg på, må grensene utvides. Dette blir enda mer påkrevd når 6-åringene begynner i 1997. Derfor er jeg redd for at økonomi vil ha en avgjørende betydning for spredningseffekten av det vi får til på de to skolene.

Etter at vi følte oss trygge på at vi hadde våre ledere med oss satset vi på informasjon til lærere og foreldre. Det er de som skal trå til når det praktiske arbeidet skal gjøres. Flemmen holdt noen spennende foredrag hvor det var tydelig at han engasjerte foreldrene og lærerne. Det var god stemning og mange nikket gjenkjennende når han viste film av bevegelseslek som vi kjenner fra vår egen barndom. Mange foreldre har vært ivrige etter å begynne. Det har vært en del spørsmål om dette virkelig kommer igang, og om når de kan regne med dugnad. Det er viktig at vi ikke venter altfor lenge med selve gjennomføringen. Vi må gripe fatt i engasjementet mens det er der.

På Eide skole har de startet med opprydningsarbeid i skogområdet ved skolen. På Skudeneshavn skole har de nå laget en plan for arbeid som kan påbegynnes og som ikke er avhengig av godkjente tegninger. Vi har erfart at det meste tar lang tid i det kommunale systemet. Det gjelder å holde engasjementet oppe og starte på det vi kan mens vi venter på det endelige klarsignalet.

Jeg har lagt ned mye arbeid i å få det tverrfaglige samarbeidet til å fungere. Det har vært vanskelig å få klarert hvem som skulle være kontaktpersoner i teknisk etat. Etter diverse forhandlingsrunder er det nå klart at vi har en hovedkontaktperson. I tillegg har vi to som jobber i parkvesenet som skal hjelpe oss med den praktiske delen. Dette ser jeg på som en veldig viktig avklaring. Vi har god hjelp fra disse personene fra teknisk etat og de vil være viktige å ha med på lignende prosjekter på andre skoler.

7.2. Undersøkelsen

Hvilken betydning har så undersøkelsen (pkt.6.1.1) hatt for planleggingen? Vi har sett at teoriene over hva som er bra for barna stemmer overens med hva barna liker å gjøre. I samtalen med barna var det bevegelseslek som ble nevnt. Det er viktig at all positiv aktivitet får gode vekstvilkår, så jeg vil ikke skille ut noe av det som kom fram av undersøkelsen som mer betydningsfullt enn noe annet. Planleggingen av områdene har gitt rom for barnas behov og ønsker. Vi vil imidlertid ikke planlegge kun utifra det barna svarer, men bruke den kunnskap vi har om barns behov for at områdene skal stimulere til allsidig bruk av kroppen og sosial lek.

Observasjonene som lærerne har gjort ute i friminuttene gir etter min mening et godt nok bilde av det jeg ønsker å få fram. Jeg har valgt å la lærerne observere når de likevel var ute i friminuttene. De hører naturlig til i miljøet og jeg får inn observasjoner fra flere personer som har observert til forskjellige tider. Hadde anlegget stått ferdig nå ville jeg

gått inn og observert aktiviteten før og etter vi hadde lagt tilrette miljøet. Da ville jeg gått inn med mer systematisk observasjon og gjort en grundig undersøkelse på omfanget og variasjonen av den aktiviteten som foregikk sammenlignet med tidligere.

Jeg har fått god hjelp av litteraturen. Det har vært vanskelig å begrense oppgaven da det finnes mye stoff om de emnene jeg har valgt å satse på. Naturen som lekeplass og som ressurs i undervisningen er eksempel på et emne jeg har funnet mye litteratur om, men som jeg har valgt å ta med en liten del av. Asbjørn Flemmen har hatt en sentral rolle i framdriften av prosjektet. Han er en ressursperson som både har kunnskap om barns bevegelsesbehov og om hvordan vi praktisk skal legge tilrette miljøet.

En utfordring framover blir hvordan vi kan ta med barna i den videre prosessen. Det er viktig at de får et eierforhold til området og innholdet. Lidén, Øie og Haug sier i boka *Mellom skole og fritid: På samme måte som lek inne er lek ute avhengig av hva som kjennetegner samhandlingene barna imellom, og mellom barna og omgivelsene de er en del av. Planleggingen av de fysiske omgivelsene må derfor ta hensyn til hvordan ungene kan gjøre stedet til sitt område, og ikke bare til mer generelle idéer om hva slags lek og fysisk utforming som er "bra" for barn. TON-prosjektet er et utviklingsprogram for trafikksikre nærmiljøer og trygge oppvekstmiljøer. Programmet ble lansert i regjeringens langtidsprogram 1990-93, og konkretisert i St.melding 29 (1988-1989). Erfaringene i TON har vist at barns deltaking i planlegging og utforming av skoleplasser gir dem et ansvars- og eierforhold som reduserer hærverk til et minimum. Det stilles her spørsmål om slike skolegårdsprosjekter skal gjøres ferdig, eller om det er bedre å legge opp til en utviklingsprosess som kan inkludere også framtidige årskull. Da kan skolegården stadig forbedres og utvikles i takt med elevenes behov. Nye elever kan da også få et eierforhold til sitt skolemiljø.*

På Skudeneshavn skole har planene blitt lagt fram i elevråd. Elevene har store forventninger til prosjektet så det er viktig at det skjer noe. Selv om det i dette tilfellet blir satset på at mye skal gjøres over kort tid, er det viktig å se på det som et prosjekt som aldri er ferdig. Anlegget kan stadig forbedres eller forandres. Når vi setter igang med dugnadsarbeider vil vi trekke elevene inn der det er mulig. Mesteparten av arbeidet må utføres av voksne folk, men elevene kan få oppgaver som går ut på å dekorere anlegget og lage det fint rundt seg. De kan også involveres i arbeidet med å holde området ordentlig og få oppgaver med å følge opp sikkerhetsinstruksjonen for skolen der faste punkter skal sjekkes (pkt. 4.6 *Sikkerhetstiltak*).

7.3. Samsvar mellom planer og behov

Vi har tatt utgangspunkt i de motoriske grunnformer. Ballaktiviteter er vanlig i skolegården. Det som skiller seg ut fra tradisjonell tenkning er mangfoldet og mengden av aktiviteter. Vi vil legge tilrette for mange typer ballaktivitet og mange tilbud til hver aktivitet. Dette for å nå flest mulig av elevene. Henge/sleng/klatreområdene er nok det som skiller seg mest ut fra det som tradisjonelt finnes på skolens område. Det er slike aktiviteter som er mest omdiskuterte da de inneholder risikomomenter. Hvis vi kutter ut denne muligheten, forsvinner en viktig del av de grunnleggende naturlige aktivitetene (transportbevegelser i trær - henge/pendle/sleng, klatre og balansere).

Her må behovene for fysisk aktivitet og variert bevegelse veies opp mot kravene til sikkerhet. Vi legger vekt på at det kreves mestring og ferdigheter for å komme opp i de store høyder. Det skal være vanskelig å komme høyt opp, de som klarer det skal være istand til å være der. Vi har tatt hensyn til den objektive sikkerheten (teoridel kap. 4.6) og legger vekt på at konstruksjoner som settes opp skal være dimensjonert slik at de holder. De aktivitetene som foregår over bakken er naturlig nok de som fører mest spenning med seg. Utfordringene her må være mange og på ulike nivåer. For de mest usikre og tilbakeholdne kan det innebære spenning bare det å våge å delta i ulike aktiviteter. Ved å dele opp skoleområdet i flere små enheter vil disse barna lettere kunne finne en plass hvor de føler seg rimelig trygge til å delta. Om musikkpaviljong med stor terrasse vil inspirere til musiske aktiviteter blir spennende å se. Muligheten vil ihvertfall være tilstede. I boka *6-åringene på vei inn i småskolen* (Kirke-utd.-forsk. og Barne og fam.dep) legges det vekt på større krav til planlegging av uterommet i og med en utvidet bruk med SFO og yngre barn i skolen. Uteanlegget bør gi mulighet for variasjon, å kunne veksle mellom rolig lek og fysisk utfoldelse og å kunne velge å være i store og små grupper og alene. Når vi planlegger må vi ta hensyn til behovet for gymnastikk-undervisning ute og barns behov for konsentrert lek på avgrensede områder. Dette er behov vi har tatt hensyn til i vår planlegging.

Det bør være rom for både spenning og variasjon i de uteanleggene vi nå har planlagt. Vi har tenkt utfordringer på ulike nivå og vi har tenkt gjemmesteder og lune kroker for de som har behov for ro. Naturen skal bevares. De kunstige konstruksjonene som settes opp skal gli best mulig inn i terrenget. Der vi er så heldige å ha naturen som lekeplass er det viktig å ta vare på den. De to skolene vi har lagt planer for har et svært forskjellig utgangspunkt og det er helt klart at mulighetene er størst på Skudeneshavn skole. Men vi har satset på å ta vare på det vi har. Eide skole har et område med trær og kupert

terreng i nærheten som vi jobber for at skolen skal få benytte. Der uteområdet er lite inspirerende er det viktig å se etter hvilke muligheter vi har i nærmiljøet.

7.4. Aldersblanding

I utgangspunktet ønsket jeg å se på tilrettelegging av fysisk miljø for 6-åringene. Når det gjaldt uterommet fant jeg snart ut at den beste måten å legge tilrette for 6-åringene var å finne tilbud til alle. Behovet for skjerming av de minste vil bli mindre når alle har noe å gjøre. Det ville være synd å skjerme 6-åringene slik at de ikke fikk mulighet til å blande seg naturlig med barn i andre aldersgrupper. I *St.melding nr. 40* legges det vekt på at det fysiske miljøet skal invitere til aldersblanding: *Det fysiske miljøet må tilpasses varierte arbeidsformer og gi rom for allsidige aktiviteter. Miljøet både ute og inne må være utformet med tanke på å være en tumleplass for barna, en møteplass for samvær mellom barn på ulike alderstrinn og med rom for lek og konsentrert læring.*

Bronfenbrenner er opptatt av den oppsplittingene i ulike alderstrinn som er typisk for samfunnet i dag. Også på fritiden deltar barn i organiserte aktiviteter med inndeling etter alder. Bronfenbrenner viser til undersøkelser i USA som viser at alderssegregering hindrer læring av barnekultur, læring av tillit og evne til sosialt samvær.

7.5. Tilrettelegging av miljø

Den voksne som tilrettelegger av et stimulerende miljø er en rolle som vi som jobber med barn må venne oss til. Det stilles større krav til elevaktivitet, lek, utforskning og eksperimentering i den nye læreplanen enn det har vært gjort før. Dette er ikke nye tanker. Mari Montessorri åpnet sin første barnehage i 1907, hun la stor vekt på tilrettelegging av et pedagogisk miljø. Rektor ved Oslo Montessorriskole, Kristine Collet sier det slik: *Vi kan ikke tvinge læring på noen. Det vi kan gjøre er å tilrettelegge et miljø som stimulerer til læring. Et motivert barn er et konsentrert barn.* Piaget's teorier styrker troen på barnets iboende kraft. Kognitiv utvikling skjer ifølge Piaget gjennom et samspill mellom individ og miljø. Barnet støter på utfordringer i miljøet som gjør at de må tilpasse seg og lære noe nytt for å komme videre. Samtidig har de behov for å bearbeide det de allerede har lært eller erfart. Slik jeg tolker dette så vil de utfordringer barnet møter i miljøet ha stor betydning for læringsprosessen.

Selv om et godt tilrettelagt miljø er viktig må vi være klar over at også andre faktorer spiller inn på hvordan leken blir. Lidén, Øie og Haug påpeker dette i boka *Mellom skole*

og fritid: Erfaringene viser imidlertid at den fysiske utformingen ikke er avgjørende for hvordan uteleken blir, selv om den har betydning. Tidsrammene, og om de voksne er tilgjengelige eller ikke virker inn. All lekeforskning viser at barn trenger **tid** for å komme igang med leken. Et friminutt på 10-15 minutter er alt for kort tid. Derfor er det helt nødvendig at det legges inn lengre økter til lek ute i løpet av skoledagen.

8. Konklusjon

Vi vet mye om hva som er bra for barn.

Vi vet at barn har behov for å bruke kroppen sin allsidig.

Vi vet at barn lærer og utvikler seg gjennom lek.

Vi vet at aktivitet, utforskning og utprøving er viktig.

Vi vet at samfunnet er i endring og at de spennende lekeområdene i bomiljøene utarmes.

Vi vet at barn tilbringer stadig mer tid i skole, SFO og i ulike fritidsorganisasjoner.

Hvordan kan det da ha seg at tilrettelegging av spennende og stimulerende lekeområder i tilknytning til skoler og boligområder er så nedprioritert? Her har vi en jobb å gjøre!

Med vårt pilotprosjekt har vi vist at det er mulig å gjøre noe. Selve gjennomføringen gjenstår, men engasjementet er så stort og vi har gjort et så grundig forarbeid at det skal vi klare. Uterommet skal være et godt sted å oppholde seg for små og store. Om vi ikke alltid har mulighet til å gjøre de helt store omveltningene, så er det alltid noe som kan gjøres innenfor de rammene vi har. Hvis vi kan inspirere noen til å ruste opp uterommet er et viktig mål nådd. Vi kan starte i det små eller vi kan satse stort, det viktigste er at vi aldri blir **ferdige** med å forbedre barns lekeområder.

9. Litteratur

Forfatter	Tittel	Forlag
Bang Christofer, Braute Jorunn og Koen Berit	Naturleikeplassen, ein stad for leik og læring	Universitetsforlaget 1992
Flemmen Asbjørn	Skileik	Universitetsforlaget 1987
Flemmen Asbjørn, Kroppsøving 2 - 1996	Tilrettelegging av utemiljøet på skolen sett i forhold til den nye grunnskolereformen	
Flemmen Asbjørn, Kroppsøving 7/8 - 1993	Ekte leik på den politiske dagsorden	
Grindberg Tora Hongset & Jagtøien Greta Langlo	Barn i bevegelse	TANO 1991
Hetland Yngvar & Klungeland Kurt	Ekte leik i skolegården	FoU-oppgave, Høgskolen Stord/Haugesund 1995
Ingebrigtsen, Ingberg, Laberg, Bjørløw, Brastad, Thoresen og Aamot	6-åringene på vei inn i småskolen	Kirke-, utd. og forskn.-dep. Barne og Fam. dep. Praksis forlag
Karlsen Thore K., Kroppsøving 7/8 - 1993	Norsk barnepolitikk i en brytningstid	
Lidén Hilde, Øie Anne og Haug Peder	Mellom skole og fritid	Universitetsforlaget 1994
Mork Ingolf, Kroppsøving 7/8 - 1993	Ulykkesførebyggjande arbeid i leik, idrett og frilutsliv	
Norsk senter for barneforskning	Barn nr. 4	
Reidarson Svein m.fl.	Skolegårdsprosjektet på Solvang skole	FoU-oppgave, Høgskolen Stord/Haugesund 1993
Skard Haldor, Kroppsøving 7/8 - 1993	La ikke voksne styre barnas lek	
Vaksvik Torleiv m.fl.	Skoleanlegg - forbedring og fornyelse	Kommuneforlaget 1995
Vandaskog Jane	Utetid med 6-10 åringar	FoU-oppgave, Høgskolen Stord/Haugesund 1995

	St.meld. nr. 40 (1992-93)	Kirke-, utd. og forsknings- departementet
	St.meld. nr. 41 (1991-92)	Kirke-, utd. og forsknings- departementet
	Odelstingsinnstilling 36, 1993-94	Kirke-, utd. og forsknings- departementet
	Under bladet ligger det en liten larve (artikkelsamling)	Barne og familie- departementet
	Trafikk, oppvekst og nærmiljø (TON-prosjektet)	Miljøverndepartementet

10. Vedlegg

Nr.	Tittel
1	Referat fra drøftingsmøte i tverretatlig gruppe 5.3.96
2	Referat fra drøftingsmøte i tverretatlig gruppe 17.4.96
3	Søknad om FoU-midler til utdanningsdirektøren i Rogaland